בסוד שיח

שאול שיר

ועל הכלה נחתו סוכריות

שרה חן, אחת החברות ב"פורום נשים דתיות", סקרה ביום חמישי האחרון במדור "פמורות" של "הצופה" את השינויים המתחוללים בשנים האחרונות בקהילות שונות, באופני השתתפות הנשים בשמחת התורה. גב' חן מספרת בסקירתה על שלושה בתי כנסת: הדתי-לאומי בהר-נוף, "יקר", ירושלים ו"רידיניה", ירושלים. כל השלושה החליטו בקשר לנוהגי ההקפות של הנשים בעת שהגברים עשים ושמחים בשמחת-תורה. על תפילת נשים לא נכתב דבר בסקירה זאת אף לא מלה אחת על עליית נשים לתורה. מעניין מאד היה לקרוא מה קורה בתחום זה ומה תהיה תגובת עולם התורה של הציונות הדתית ושל הדתיים לשיניים המתרחשים במסגרות הקרויות אורתודוכסיות.

בקיבוץ סעד יזמה השנה גב' שרה אברון תפילת נשים ("להבדיל ממניין נשים") תפילה זו התקיימה בשמחת תורה בבוקרו של הרב המקומי, הרב בני לאו. בתפילה השתתפו כ-100 נשים ובמולה אף קראו בפרשת "זאת הברכה". נשים עלו לתורה (כ-20 במספר) חמש נשים, בוגרות ונערות היידועות שעמי המקרא הן שקראו בתורה. ביניהן הגב' אברון עצמה ובתה סמדר בת ה-12.

הנשים שהשתתפו בתפילה נתבקשו מראש שלא להתפלל בקול את "ברכת התורה". וכך כשהגשים עלו לתורה, הן נמנעו מלומר "ברכו את ה' המבורך", רק השליחו את מה שלא התפללו בקול (ברכת התורה). את הברכה השנייה "אשר נתן לנו תורת אמת" – הנשים לא בירכו. בין העולות לתורה היתה גם כלה (שניראה כבראה אתמול או שמחר להינשא השבוע) וקהל הנשים המטיר עליה סוכריות כפי שנוהג לעשות בעת שחתנים עולים לתורה. הקריאה הוגבלה מ"זאת הברכה" עד "המישי" בלבד ומעבר יותר מאשר רוב הגברים בקיבוץ סעד, והרי מה שיודע הלכתית הרב בני לאו יודע קרוב לודאי גם הרב יעקב אריאל, רבה של ר"ג ואין כאן ח"ו שום כוונת השמצה אלא סקרנות להבנת התופעה. שכן, אין אצלי ספק כלל שהגב' אברון, יזמת התפילה (ומורה לתורה) עשתה זאת מתוך אהבת תורה ממש.

האמנה תובא קודם לאישורו של הגרש"א

ביומתו של מנהיג המפד"ל ושר החינוך והתרבות, הרב יצחק לוי ובהשתתפותו, התקיים כידוע, בערב יום הכיפורים, בקיבוץ מעלה החמישה "כנס הסכמה לאומית". לכנס הזה הוזמנו יותר ממאה אישים מכל מרכיבי הציבור היהודי שנתבקשו לנסח אמנה חברתית חדשה ביחסי דתיים-חילוניים. נציגי הדתיים שהשתתפו בכנס הזה, הינם אנשים בעלי רמה תורנית גבוהה ובעלי משקל בקרב חוגים חדדים מסוימים. איש מהם אינו מתכוון לחתום על שום מסמך ועל שום אמנה ללא קבלת הסכמה מצד האוטוריטות הידועות בעולם התורה והדתי. כך, למשל, הרב שמואל יעקובוביץ (בנו של הרב הראשי לשעבר של בריטניה) מתייעץ בכל מהלך חשוב עם הגרש"י אלישיב שליט"א ועם הגרא"ל שטיינמן שליט"א. הרב יעקובוביץ אמר לנו, כי כל הצעה שתגובש פורמאלית תובא על-ידי בפני גדולי תורה. "אם הרב אליישיב יגיד לי שלא לחתום, אז בהחלט אשמע בקולו ואני מתכוון גם וכיו"ב, ובעליהן האברכים שקועים ועמלים בתורה ואינם מאשרים את השתתפות הנשים בקיבוץ סעד בשמחת-תורה.

"לכל האחת והמופתים"

"מופתים" הם עניינם של החסידות החסידים ושל האדמו"רים. הם מלהוכיח אותם, את סיפורי הישועות החסידיים, בעולם התורה של "המתנגדים", אף שניתן לכתוב ספרים עבי-כרס על גדולי ישראל "הליטאים" בסגנון זהה לזה של גמר. עשתה הרבנית רצון בעלה ומלווה בברכתו יצאה לדרכה.

חלפו ימים בנסיעה וטילטולים כמנהג הימים ההם. גם הידיד בוועלוא נמשך מספר ימים כמקובל, וכל אותה תקופה נבצר מהרבנית, רעייתו של הגר"ח, לקיים קשר כלשהו עם הבית. והנה יום אחד פונה ר' חיים למקורביו ומבשרם: "מגיע לי 'מל-טוב'. בתי אסתר התארסה". לכבוד המאורע המשמח גם חילק להם "לעקאך" והללו השיבו לו באיחולים נרגשים. באותה שעה ממש בזעלוא מרחק רב מוולוז'ין, נסתיימה התחריינות של הידיד בכי טוב. מוהן שעריין לא היה כל טיפק לרבנית להודיע על כך לבעלה הגר"ח. יתר על כן, ר' חיים לא הסתפק במעמד ה"לחיים" אלא העמיד את אמיתתו במבחן פומבי לעיני הנוכחים. הוא נטל פיסת נייר ורשם אז, ברגע ההתרחשות, את השעה המדויקת שבו הודיע על אירוסי בתו. כאשר שבה אשתו מן הידיד בידרו את אמיתות הדברים ומצאו, כי אמנם כדברי רבי חיים כן היה, לא נפל דבר מכל אשר הודיעם. תהו התלמידים המקורבים באוזניו: "מי גילה רז זה לרבנו, האם רוח הקודש שרתה עליו? השיבם ר' חיים בביטול: "לא נביא ולא בן נביא אנכי. משנה מפורשת היא במסכת אבות: "בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך". כל זמן שרצתי היתה כרוכה רק אחרי ר' הלל תלמידי ורציתי בו בכל מאודי כתחן לבתי, לא יכולתי לבטל דעת מתחונני המנוגדת לדעתי והם הרי מיאנו בשידוך. כאשר ביטלתי את רצוני האישי מפני רצון הבורא, וקבעתי בלבי שאיניני נפשר רק בבחור זה בלבד, ידעתי בוודאות שאף רצון מחותני התהפך בו בזמן לעשות רצוני". (מובא גם ב"אבי הישיבות").

השבויים שהיו לראשי ישיבה

הסיפורת החסידית. עם "הקוויטלאך" המפותים. בעניין זה שונה היה חיים מוולוז'ין זצ"ל. על-פי "ילקוט לקח טוב" (פרשת זאת הברכה), דרכו בקודש היתה להתבונן יחד עם תלמידיו באותות ובמופתים ולהוכיח נכוחה, כי אמנם יש מנהיג לבירה ובאותת השיחות עם תלמידיו בעניינים "אותות ומופתים", הביא רבי חיים מוולוז'ין מקרה שהוא עצמו כיכב בו כפועל יוצות ולא כאחרת מאזני לבתו.

בת היתה לו להג"ר חיים מוולוז'ין ושמה אסתר, אשר שכיעתה היתה לקויה. הג"ר חיים זצ"ל ביקש לשדך לה את תלמידו הנבחר, הלל, בנו של הגאון ר' שמחה, מרבני הורודנא ומגדולי דורם. אמו של הבחור באה לשם כך לוולוז'ין, כדי לראות את הכלה המדוברת. למרות היותה בתו של רבי חיים מוולוז'ין, מום הסמיעה הלקויה עמד לה לרועץ, והאמא, אשתו של ר' שמחה, לא הסכימה לשידוך. בנסיעתה חזרה לביתה, נשבר הציר של העגלה, והיא נאלצה לשוב על עקבותיה לוולוז'ין. רעייתו של ר' שמחה סברה כי לא יד המקרה -תקעה טריז בגלגליה ופנתה בטרוניה לרבי חיים מוולוז'ין: "האמנם מדמים אתם לאלצני בתווך יד להכסים לשידוך שאיניני חפצה בת" "חלילה", השיבה הגר"ח, "סעי לשלום!"

עבר זמן ור' חיים לא הסיח דעתו מן השידוך. שכן, תלמידו, הלל, היה עילוי גדול ואיש מעלה והוא חשק בו לחתן. הרבנית אשת הגר"ח נהלה בוולוז'ין חנות בדים. בימים כתיקונם היתה משיגה את הסחורה ממקורות שונים, קרובים ורחוקים. באותה שנה כשהתקרב מועד הידיד המפורסם בזעוולא, הציע הגר"ח שהפעם תיסע לקנות סחורה בידיד, ואגב שהותה שם, תנסה לפגוש בגאון ר' שמחה מהורודנא ותשתדל להביא עמו את השידוך לידי

בשמחת תורה, כ"ב תשרי, חל יום ההילולא של רבנו חנוך הספרדי מקורדובה, הראשון שפירש את כל התלמוד בשפה הערבית.

רבנו חנוך הספרדי ואביו רבינו משה הספרדי, כפי שהם מכונים בספרות התורנית, יחד עם רבנו חושיאל (אביו של רבנו חננאל), מגדולי רבותינו הראשונים ומפרשני התלמוד) ורבנו שמריה, נשבו בידי שודדי-ים מוסלמים, בעת שהיו בשליחות לרבי מצווה. איסוף כספים להכנסת כלה. הארבעה נמכרו לעבדים. רבנו חושיאל נמכר באפריקה, רבנו שמריה במצרים ואת רבנו משה הספרדי ואת בנו חנוך מכרו בקורדובה ויהודי המקום פראנו.

באותה עת כיהן כראש ישיבה בקורדובה, רבנו נתן הדיין החסיד, והשניים, רבנו חנוך הספרדי ואביו רבנו משה, מיד עם שחרורם, עשו דרכם לישיבה והחלו מתפלפלים עם ראש הישיבה בסוגיות שלמדו התלמידים בישיבה. בתום השיג השיח התלמודי, קם רבנו נתן הדיין מכסאו ואמר לראשי הקהילה: "שוב אין אני דיין. אודחים אלן הלבושים שקים המה רבותי ואני תלמידם". ואכן, הכתירו את רבנו משה ורבנו חנוך לראש ישיבה ולדיין מתיבתא. הישיבה בראשותם התפתחה גם בממדיה ונקבצו אליהם תלמידים מגדולי הדור. אחד מתלמידי רבנו חנוך, היה רבנו שמואל הנגיד.

ישנם מבין החוקרים הטוענים, כי כל סיפור החטיפה והשבי לא היה ולא נברא וכי מדובר בבדיה בלי לבדוק את אמיתותה.

בשמחת תורה, כ"ב תשרי, חל יום ההילולא של רבנו חנוך הספרדי מקורדובה, הראשון שפירש את כל התלמוד בשפה הערבית.

רבנו חנוך הספרדי ואביו רבינו משה הספרדי, כפי שהם מכונים בספרות התורנית, יחד עם רבנו חושיאל (אביו של רבנו חננאל), מגדולי רבותינו הראשונים ומפרשני התלמוד) ורבנו שמריה, נשבו בידי שודדי-ים מוסלמים, בעת שהיו בשליחות לרבי מצווה. איסוף כספים להכנסת כלה. הארבעה נמכרו לעבדים. רבנו חושיאל נמכר באפריקה, רבנו שמריה במצרים ואת רבנו משה הספרדי ואת בנו חנוך מכרו בקורדובה ויהודי המקום פראנו.

באותה עת כיהן כראש ישיבה בקורדובה, רבנו נתן הדיין החסיד, והשניים, רבנו חנוך הספרדי ואביו רבנו משה, מיד עם שחרורם, עשו דרכם לישיבה והחלו מתפלפלים עם ראש הישיבה בסוגיות שלמדו התלמידים בישיבה. בתום השיג השיח התלמודי, קם רבנו נתן הדיין מכסאו ואמר לראשי הקהילה: "שוב אין אני דיין. אודחים אלן הלבושים שקים המה רבותי ואני תלמידם". ואכן, הכתירו את רבנו משה ורבנו חנוך לראש ישיבה ולדיין מתיבתא. הישיבה בראשותם התפתחה גם בממדיה ונקבצו אליהם תלמידים מגדולי הדור. אחד מתלמידי רבנו חנוך, היה רבנו שמואל הנגיד.

ישנם מבין החוקרים הטוענים, כי כל סיפור החטיפה והשבי לא היה ולא נברא וכי מדובר בבדיה בלי לבדוק את אמיתותה.

"לכל האחת והמופתים"

"מופתים" הם עניינם של החסידות החסידים ושל האדמו"רים. הם מלהוכיח אותם, את סיפורי הישועות החסידיים, בעולם התורה של "המתנגדים", אף שניתן לכתוב ספרים עבי-כרס על גדולי ישראל "הליטאים" בסגנון זהה לזה של

מחצרות אדמו"רים וחסידים

ועל אותו רבי הלל מהורודנא מסופר, כי החליט להיוועץ באדמו"ר שהגיע לביקור בהורודנא בדבר עצה טובה ומועילה לתיקון יראת השמים שלו. זאת, לאחר שתושבי המקום סיפרו לו, כי האדמו"ר מיטיב לתת עצות בתחום זה. רבי הלל, תתנו של רבי חיים מוולוז'ין, התבייש להודות בפני האדמו"ר כרבה של ההורודנא בהיותו "מתנגד" תתן תלמידו של "המתנגד" הגדול (הגר"א). אשר-על-כן החליט להתחזות כיהודי פשוט. נכנס רבי הלל לאדמו"ר וביקש עצתו לשיפור-מידת יראת השמים שלו. הסביר לו האדמו"ר כי אין הוא יכול לייעץ לו טרם שישמע את סדר יומו. וכאן לא נותרה לו ברירה אלא לספר לאדמו"ר את סדר יומו הגדוש בתורה ונושאי כליה.

פתח רבה של ההורודנא: אדם זקן הנני ועניניי עסקים אינם לאדם בגילי. כרגיל אצל זקנים אני מתעורר בשעת בוקר מוקדמת, או אני הולך בבר לבית כנסת וישוב ולומד עד "שחרית". לאחר שנינתן החיים שלי יכול לסייע בידם לתוך ולשפר ביניהם. לתפילת "מנחה" כמובן שאני הולך לבית-כנסת ולאחריה לבקשת מספר יהודים אני מלמד אותם "עין-יעקב". ולאחר "מעריב" אני מלמד דף גמרא את אותם אלה שמבקשים זאת. לאחר השיעור הזה אני הולך לביתי לסעודת-ערב ושוב אני יושב ולומד לאחריה עד שאני מתעייף.

שמע האדמו"ר את דבריו של ר' הלל ואמר "כפי שהנני שומע, הרי הנך מתפלל, לומד תורה ומלמדה ואף עוסק בצדקה וביקור. בנוסף לכל אלה הנך מבקש גם להיות מרוצה אף ואבני יהיה, רבי הלל, אם בנוסף לכל תהיה גם מרוצה...."

להביא את הדברים בפני הגורמים הקובעים במועצת גדולי התורה". הרב יעקובוביץ סבור, כי העניינים מתנהלים כרגע בכיוון של חשיבה מאד מסויימת "והדברים צריכים עדיין להתבשל הרבה מאד".

הרב יעקובוביץ משתתף גם בפרויקט הידברות אחר: "שיח בין עולמות", שאותו יזם מכון ואן-לידר. במכון ואן ליר הולכים עקב בצד אגודל ובחנים את כל מרכיבי השיח הזה בזהירות רבה ובהרבה שיקול דעת. בשיח של ואן ליר נוטלים חלק גם גדמים המייצגים את העדה החרדית וחוגים יסניים יותר (מהחיבה החדי) בציבור החרדי המכירים היטב את "שיקול הדעת" בציבור החרדי. בואן ליר אין מצפים למהפכות "ידיות אלא ל"לגר" הולך ונבנה. הצעד הראשון עשוי להיות פרסומים משותפים על הקונים האומים וההסכמות האפשריות. זאת, בצדם של שיחות סגורות, הרחק מעיני עתונאים ופולימיקאים סקאנדאליסטים. מהמגיר החילוני משתתף בשיח כראש ועדה חשובה, מר"לה בר-אן. בר-אן הוא אמנם שמאלן בתפיסת עולמו המדינית, אבל בעל כושר הידברות מופלג הבקי גם בכל הקיוויות של הבעיתיות הדתית והאמונית בחברה הישראלית. הפרוייקט הזה, שהוא, לדעתי, מהמשובים ביותר שהיו עד כה בהידברות בין הדתיים לחילוניים, עלול לסבול מבעיות של תוסר תקציב יכדאי ששר החינוך והתרבות, שהוא חסיד גדול של ההידברויות מחסוג הזה, יתן דעתו לשאלת המימון של פרוייקט ואן-ליר המקיף את בעלז, ליסאים ספרדים חדדים מהרב אריה סמג'ה, ותנו של הראשל"צ, הגר"א בקשי-דורון שליט"א) וחוגים אחדים בציבור החדדי, שעדיף שלא לתת כרגע פרסום על דבר השתתפותם ב"שיח בין עולמות".